

۱۵۸۴۹۹۵

فروشک در نظرگاه قرآن

نویسنده:

مجتبی شکوری

www.ketab.ir

سرشناسه : شکوری، مجتبی
 عنوان و نام پدیدآور : فرهنگ در نظرگاه قرآن / نویسنده مجتبی شکوری.
 مشخصات نشر : تهران: آذرین مهر، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری : ۲۳۵ ص: ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۰۶-۵۴-۷
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 موضوع : فرهنگ -- جنبه‌های قرآنی
 موضوع : Culture -- Qur'anic teaching
 موضوع : فرهنگ -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
 موضوع : Culture -- Religious aspects -- Islam
 ده بند کنگره : ۱۰۴BP / ف/ ۱۳۹۶ ۸ش
 بندی دیویی : ۲۹۷/۱۵۹
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۰۹۳۳۰

انتشارات آذرین مهر

کلیه حقوق مادی و معنوی
 متعلق به نویسنده می‌باشد

فرهنگ در نظرگاه قرآن

تألیف: مجتبی شکوری

ناشر: آذرین مهر

ناظر فنی چاپ: موسی مفاخری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۰۶-۵۴-۷

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

بجنورد: خیابان طالقانی شرقی روبروی پاساژ ارم پلاک ۵۱۷ طبقه دوم انتشارات آذرین مهر ۰۹۳۶۱۷۰۲۷۷۸ مفاخری
 تهران: خیابان انقلاب - خیابان وحید نظری بین فخر رازی و دانشگاه پلاک ۶۵ طبقه اول واحد ۴ - انتشارات آذرین مهر
 ۰۲۱-۶۶۹۷۸۰۲۹-۳۰

فهرست مطالب

۷	مقدمه.....
۱۵	فصل اول.....
۱۵	مفهوم مناسبی فرهنگ.....
۱۸	مفهوم فرهنگ.....
۱۸	تاریخچه استعمال کلمه فرهنگ.....
۲۳	علت تعدد و اختلاف تعاریف.....
۲۸	دسته‌بندی تعاریف فرهنگ.....
۳۲	مجموعه آموخته‌های باوری.....
۳۷	فضیلت‌های انسانی.....
۴۰	مجموعه دستاوردهای مادی و معنوی.....
۴۶	مجموعه باورها و ارزش‌های هنجاریافته.....
۵۳	نظام مناسبات انسانی.....
۵۹	فرهنگ و مفاهیم مشابه.....
۶۰	فرهنگ و تمدن.....
۶۵	فرهنگ و دین.....
۶۸	تعریف دین با رویکرد مصداق‌گرایانه.....
۷۲	تعریف دین با رویکرد کارکردگرایانه.....
۷۷	نسبت و رابطه دین و فرهنگ.....
۸۶	عناصر اصلی فرهنگ.....
۸۶	باورها یا مفروضات اساسی.....
۸۸	ارزش‌ها.....

۸۸	چیستی ارزش
۹۲	منشأ ارزش
۹۵	هنجارها
۹۵	تعریف هنجار
۹۷	ویژگی های هنجار
۹۸	تفاوت پیروی از هنجار
۱۰۰	انواع هنجار
۱۰۰	میزان آگاهی مردم از هنجار
۱۰۱	میزان درونی هنجار
۱۰۳	مدت زمان پایداری هنجار
۱۰۴	میزان الزامی بودن هنجار
۱۰۵	مفاهیم مشابه فرهنگ در قرآن کریم
۱۰۶	مِلَّة
۱۱۱	أُمَّة
۱۱۳	دین
۱۲۱	فصل سوم
۱۲۱	راهکارهای ارتقای فرهنگ
۱۲۱	از دیدگاه قرآن کریم و روایات
۱۲۳	ارتقای فرهنگ در قرآن کریم و روایات
۱۲۷	حوزه های ارتقای فرهنگ از دیدگاه قرآن کریم و روایات
۱۴۱	ماهیت روش قرآنی ارتقای فرهنگ
۱۴۶	ویژگی های روش قرآنی ارتقای فرهنگ
۱۴۷	ویژگی های شکلی

۱۴۷.....	انگیزش هنری
۱۴۸.....	تصویرسازی
۱۶۸.....	داستان
۱۷۱.....	گونه گونی سخن
۱۷۲.....	ترکیبی بودن اهداف
۱۷۶.....	شناخت رسانی
۱۷۷.....	تکرار و تلقین
۱۷۹.....	ویژگی های محتوا
۱۷۹.....	واقع گرایی
۱۸۱.....	عقل گرایی
۱۸۴.....	فطرت گرایی
۱۸۶.....	علم گرایی
۱۸۹.....	تجدد گرایی
۱۹۱.....	بهره گیری از معادله سود و زیان
۱۹۶.....	تدریج
۲۰۰.....	تلقی واقعی از خود
۲۰۳.....	توجه به نظارت اجتماعی
۲۰۷.....	توجه به ارتباطات جامعه اسلامی
۲۱۲.....	تعیین ویژگی های گروه مرجع جامعه
۲۱۶.....	جمع بندی
۲۲۳.....	منابع و مأخذ

مقدمه

تبدیل فرهنگ منحط جاهلی به فرهنگ متعالی توحیدی و جایگزینی فرهنگ وحیانی با فرهنگ‌های ساخته ذهن و اعمال بشری، یکی از مهم‌ترین و شاید اصلی‌ترین هدف ارسال رسل الهی، علی‌الخصوص کتاب آسمانی قرآن و پیامبر اکرم (ص) و حضرات معصومین (ع) بوده است. قرآن کریم هدف اصلی بعثت پیامبران الهی با امام مردم به عدالت بیان کرده است: لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ (حدید، ۲۵). قیام به عدالت توسط مردم پدیده‌ای اجتماعی است و شالوده اصلی پدیده‌های اجتماعی را چیزی تشکیل می‌دهد که امروزه، نام فرهنگ بر آن گذاشته شده است. در حقیقت برای آنکه تمامی افراد یک جامعه مصمم به احراز عدالت گردند، فرهنگ آن‌ها باید به فرهنگی عدالت‌محور تبدیل شود. در همین راستا می‌توان هدف اصلی نزول قرآن را نیز اصلاح فرهنگ جامعه دانست.

قرآن کریم یک کتاب فرهنگ‌ساز است، لذا با تعمق در آن می‌توان ویژگی‌های اصلی شیوه فرهنگ‌سازی آن را برای الگوگیری جوامع اسلامی استخراج نمود.

در این اثر سعی شده که پس از تعریف و تحدید دقیق مفهوم فرهنگ و همچنین معادل‌یابی برای آن در قرآن کریم، ویژگی‌های اصلی رون قرآن فرهنگ‌سازی از نظر شکلی و محتوایی بیان شده و مشخصات و تأثیرگذاری آیات قرآن کریم بیشتر در کدام لایه از لایه‌های فرهنگ بود است.

درباره موضوعاتی که تا حدی با موضوع این اثر ارتباط دارند، پژوهش‌هایی صورت گرفته که در دو قالب زیر گنجانده می‌شوند:

الف) راه‌های مقابله با تهاجم فرهنگی از نگاه قرآن و روایات

- تهاجم فرهنگی و راه‌های مقابله با آن از دیدگاه قرآن و

حدیث. دیانتی دردشتی، فاطمه. کارشناسی ارشد. علوم قرآن و

حدیث. دانشگاه آزاد اسلامی تهران، واحد مرکزی. استاد راه‌های

لسانی فشارکی، محمدعلی. ۱۳۷۹

- راهها و شیوه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن و

حدیث. رسولی، حبیب‌الله. کارشناسی ارشد. علوم قرآن و حدیث.

دانشگاه تربیت مدرس. استاد راهنما: لسانی فشارکی، محمدعلی.

۱۳۷۵.

- راه کارهای قرآن در تقابل با ناتوی فرهنگی، تقی پور، حسین،
کارشناسی، دانشکده علوم قرآنی قم، استاد راهنما: خدادادی،

اسماعیل

- ترجمه و راه های مقابله با آن از دیدگاه قرآن، خلیلی،
طاهره، کارشناسی، دانشکده علوم قرآنی شیراز، استاد راهنما:
فارسی نژاد، علی رضا

- روش قرآن در مبارزه با تهاجم فرهنگی، اکبرزاده، سمیه،
کارشناسی، دانشکده علوم قرآنی مراغه، استاد راهنما: اعلایی،
ذکریا

- تهاجم فرهنگی و راه های مبارزه با آن از دیدگاه قرآن و
حدیث، کریم زاده، سمیه، کارشناسی، دانشکده علوم قرآنی میبد،
استاد راهنما: فیاض، محمد سعید

- بررسی چگونگی عملکرد استعمار در تهاجم فرهنگی علیه
انقلاب اسلامی ایران، حسین زاده، مجتبی، کارشناسی، دانشکده
علوم قرآنی شاهرود، استاد راهنما: صدری، محمد فاضل

- شیوه‌های مبارزه با تهاجم فرهنگی از دیدگاه قرآن، صادقی کاظم‌زاده، محسن، کارشناسی، دانشکده علوم قرآنی قم، استاد راهنما: جهان‌بین

- وضع‌گیری قرآن در برابر تهاجم فرهنگی، مؤمنی‌فرد، یوسف، کارشناسی، دانشکده علوم قرآنی مشهد، استاد راهنما: حیدری، غلامحسین

این پایان‌نامه‌ها تکرارهایی برای دفاع از فرهنگ در برابر تهاجم فرهنگی ارائه می‌دهند. بی‌شک فرهنگ‌سازی تفاوت بسیاری با مدافعه فرهنگی دارد و لذا می‌توان اظهارهای این دو مفهوم را یکی دانست. ثانیاً مفهوم‌شناسی دقیق فرهنگ بر اساس آموزه‌های دینی در هیچ کدام از این پایان‌نامه‌ها دیده نمی‌شود.

ب) شیوه مواجهه قرآن و معصومین (ع) با مقلد فرهنگ و فرهنگ‌سازی

- قرآن و به‌گزینی فرهنگها. صادقی‌نیری، رقیه. کارشناسی ارشد. الهیات و معارف اسلامی، گرایش علوم قرآن و حدیث. دانشگاه تربیت مدرس. استاد راهنما: مهدوی‌راد، محمدعلی. ۱۳۷۳.

- مواجهه آیات و روایات با جنبه‌های منفی فرهنگ‌پذیری.

اسدی، علی. کارشناسی ارشد. الهیات و معارف اسلامی. مؤسسه

آموزشی و پژوهشی امام خمینی. استاد راهنما: افروغ، عماد. ۱۳۸۰.

- قرآن، فرهنگ‌پذیری، فرهنگ‌ستیزی؛ میرجلیلی، محمدحسن،

کارشناسی، دانشکده علوم قرآنی میبد، استاد راهنما: عظیمی‌فر،

علیرضا

- آسیب‌شناسی فرهنگی در قرآن، شاملو، محمد، کارشناسی،

دانشکده علوم قرآنی میبد، استاد راهنما: ابوالقاسم

- امام علی (ع) و احکام فرهنگ قرآن. الهی، فاطمه. کارشناسی

ارشد. علوم قرآن و حدیث. دانشکده اصول دین قم. استاد راهنما:

نजारزادگان، فتح‌الله. ۱۳۸۰.

- بررسی تقابل فرهنگی و اجتماعی انبیاء با سلاطین متصرف از منظر

قرآن، زندیه، زینب، کارشناسی، دانشکده علوم قرآنی، استاد

راهنما: خوش‌نظر، سید کریم

پایان‌نامه‌هایی که در این گروه جای گرفته‌اند، اولاً مانند

پایان‌نامه‌های گروه نخست، بیشتر به مقوله فرهنگ‌آفرینی از دید

تدافعی نگریسته‌اند و ثانیاً بررسی دقیق برای یافتن راهکارهای ارائه

شده توسط قرآن کریم برای شکوفا نمودن فرهنگ جوامع، در آنها مشاهده نمی‌شود.

همچنین مقالات زیر نیز در این حوزه تالیف گشته‌اند:

- درباره راهکارهای فرهنگ آفرینی و شکوفا ساختن فرهنگ جامعه، مقاله‌ای توسط رضا حق‌پناه با عنوان «فرهنگ آفرینی قرآن و دگرگونی اجتماعی» در شماره ۲۹ مجله اندیشه حوزه (مرداد و شهریور ۱۳۸۰)، منتشر شده است که در آن، به این راهکارها به طور کلی و مختصر اشاره شده است. جدای از آنکه در این مقاله توضیحات کاملی درباره این راهکارها ارائه نگردیده، معنای فرهنگ از نگاه آموزه‌های دینی و حوزه اصلی تأثیر آن نیز بیان نشده است.

- مقاله دیگری که در آن کار مختصری در باب موضوع این پایان‌نامه انجام شده، مقاله «قرآن و شیوه اصلاح فرهنگ» اثر عبدالموسی صدر است که در شماره ۵۵ و ۵۶ مجله پژوهش‌های قرآنی (تابستان و پائیز ۱۳۸۷) منتشر شده است. نویسنده در این مقاله، روش قرآن برای اصلاح فرهنگ را روش انگیزش از درون معرفی نموده و در ادامه مقاله، ویژگی‌های شکلی و محتوایی این روش را

بیان نموده است. علیرغم اینکه این روش را می‌توان اصلی‌ترین روش فرهنگ‌سازی قرآن کریم قلمداد کرد، اما نقیصه‌ای که درباره مقاله قبلی نیز ذکر شد، در این مقاله نیز مشاهده می‌گردد. در بررسی‌هایی که برای یافتن پیشینه این موضوع صورت گرفت، کمایی که به صورت اختصاصی به این موضوع پرداخته باشد مشاهده نشد.

روش پیگیری شده در این تحقیق، روش کتابخانه‌ای و تحلیل محتوا می‌باشد. در این اثر، ای‌نیل به اهداف ترسیم شده و اثبات فرضیات مطروحه، ابتدا تعاریف مختلف فرهنگ از کتب و مقالات رشته‌های مختلف علم انسانی استخراج شد. سپس با توجه به گستردگی مفهوم فرهنگ و بعضاً نام‌رانی تعاریف مختلف، حوزه‌های معنایی اصلی تعاریف با استفاده از چند مقاله دیگر مشخص و این تعاریف در داخل این حوزه‌های معنایی جای داده شد. سپس واژه‌های قرآنی که با هر یک از این حوزه‌ها معنایی مشابهت یا مطابقت داشتند، در درون آیات بررسی گردیده و واژه‌هایی که با مفهوم فرهنگ مطابقت بیشتری داشته‌اند ذکر شده است.

جهت استخراج راهکارهای فرهنگ‌سازی از دیدگاه قرآن کریم، ابتدا در کتب و مقالات مختلف، تغییرات فرهنگی و مخصوصاً تهاجم فرهنگی بررسی و ویژگی‌های آن احصا گردید. سپس با استفاده از همین ویژگی‌ها، رویکرد قرآن در قبال تغییرات فرهنگی بررسی شد. بدین منظور کل آیات قرآن کریم به صورت تدبری و به ترتیب نزول مطالعه و تمامی نکاتی که در رابطه با فرهنگ و لایه‌های اصلی آن (اورها، ارزش‌ها، هنجارها، گروه مرجع و...) به ذهن نگارنده یا مدرسان سینه به سینه بود، جمع‌آوری گردید. سپس با تنظیم این نکات و همچنین با استاده از چند مقاله دیگر که به بررسی روش قرآنی فرهنگ‌سازی پرداخته بودند، روش قرآن در فرهنگ‌سازی و ویژگی‌های آن مشخص شد.